

Sygn. akt II USKP 145/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 kwietnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)
SSN Krzysztof Rączka
SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Agencji Ochrony "J." Spółki z o.o. Spółki komandytowej z siedzibą w W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddziałowi w W.

z udziałem zainteresowanego A. B.

o podleganie obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 12 kwietnia 2022 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 11 lutego 2020 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyła zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. decyzją z dnia 5 września 2017 r. stwierdził, że A. B. w okresach 1 stycznia 2016 r. do 31 grudnia

2016 r., od 2 stycznia 2017 r. do 31 stycznia 2017 r., od 1 marca 2017 r. do 31 marca 2017 r., od 1 maja 2017 r. do 31 maja 2017 r. i od 1 lipca 2017 r. podlegał ubezpieczeniom społecznym emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu u płatnika składek - Agencja Ochrony J. sp. z o.o. sp. k. z siedzibą w W. jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia i nie podlegał tym ubezpieczeniom w okresach od 21 listopada 2013 r. do 31 grudnia 2015 r., od 1 lutego 2017 r. do 28 lutego 2017 r., od 1 kwietnia 2017 r. do 30 kwietnia 2017 r. i od 1 czerwca 2017 r. do 30 czerwca 2017 r.

Płatnik składek zaskarżył decyzję organu rentowego w części, tj. w zakresie uznania, że A. B. podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym w okresach: od 1 marca 2016 r. do 31 marca 2016 r., od 1 maja 2016 r. do 2 maja 2016 r., od 3 maja 2016 r. do 4 maja 2016 r., od 5 maja 2016 r. do 31 maja 2016 r., od 1 lipca 2016 r. do 31 lipca 2016 r., od 1 września 2016 r. do 30 września 2016 r. i od 1 sierpnia 2017 r. do 31 sierpnia 2017 r.

Wyrokiem z dnia 20 lutego 2018 r., Sąd Okręgowy w W. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że stwierdził, iż A. B. - jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia u płatnika składek Agencji Ochrony J. Sp. z o.o. Sp. k. - nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu w okresie od 1 sierpnia 2017 r. do 31 sierpnia 2017 r. (pkt I), w pozostałym zakresie oddalił odwołanie (pkt II), zasądził od odwołującej się Spółki na rzecz organu rentowego kwotę 900 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt III).

Odwołująca się spółka zaskarżyła wyrok Sądu Okręgowego w części oddalającej odwołanie oraz w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 11 lutego 2020 r., zmienił zaskarżony wyrok w punktach 2. i 3. oraz poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddziału w W. z dnia 5 września 2017 r., w ten sposób, że stwierdził, iż A. B. nie podlega, jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia, obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu u odwołującej się Spółki: od 1 marca 2016 r. do 31 marca 2016 r., od 1 maja 2016 r. do 2 maja 2016 r., od 3 maja 2016 r. do 4 maja 2016 r., od 5 maja 2016 r. do 31 maja 2016 r., od 1 lipca 2016 r. do 31 lipca 2016 r. i od 1

września 2016 r. do 30 września 2016 r., rozstrzygając o kosztach postępowania przez Sądem I instancji oraz w postępowaniu odwoławczym.

W sprawie ustalono, że A. B. zawarł w dniu 1 stycznia 2016 r. kolejną umowę zlecenia z płatnikiem J. sp. z o.o. sp. k. w W. na wykonywanie usług ochrony. Umowa ta obowiązywała w okresie od 1 stycznia 2016 r. do 2 marca 2016 r. Wcześniejsze umowy łączyły strony nieprzerwanie poczynając od 21 listopada 2013 r. W § 4 pkt 9 umowy z dnia 1 stycznia 2016 r. zawarto stwierdzenie, że A. B. z tytułu zawartej umowy zlecenia nie podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu oraz nie chce podlegać dobrowolnemu ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu. W § 4 pkt 4 umowy wskazano, że wynagrodzenie płatne będzie do 28 dni po upływie okresu, na jaki została ona zawarta, bez względu na jej wcześniejsze rozwiązanie. Wraz z umową A. B. przedstawiono do podpisania oświadczenie, że jest zatrudniony w innym przedsiębiorstwie na podstawie umowy, od której odprowadzane są składki na ubezpieczenie społeczne, osiągnęte wynagrodzenie brutto z tego tytułu wynosi nie mniej niż minimalne wynagrodzenie za pracę i rezygnuje z objęcia go dobrowolnym ubezpieczeniem emerytalnym i rentowym z tytułu zawarcia powyższej umowy zlecenia z odwołującą się Spółką. W dniu 2 marca 2016 r. strony podpisały aneks do powyższej umowy przedłużając czas jej obowiązywania do 2 maja 2016 r. Następnie strony podpisały kolejną umowę zlecenia na wykonywanie usług ochrony. Jako daty jej obowiązywania wskazano okres od 5 maja 2016 r. do 2 lipca 2016 r. Podobnie jak w umowie z 1 stycznia 2016 r., w § 4 pkt 9 umowy z 5 maja 2016 r. zawarto stwierdzenie, że A. B. nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu podpisanej umowy i nie chce podlegać dobrowolnym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym oraz dołączono do niej analogiczne oświadczenie jak w przypadku umowy z 1 stycznia 2016 r. Następnie aneksem z dnia 2 lipca 2016 r. przedłużono czas trwania tej umowy do 2 września 2016 r. Podobnie jak w przypadku aneksu z 2 marca 2016 r., również w tym przypadku, przedłużając czas trwania umowy, nie sporządzono kolejnych oświadczeń w przedmiocie podlegania przez A. B. dobrowolnym ubezpieczeniom. Ostatecznie umowa ta uległa rozwiązaniu 31 grudnia 2016 r.

W dniu 1 stycznia 2016 roku A. B. podpisał również umowę zlecenia ze spółką J. sp. z o.o. z siedzibą w W.. Umowa ta początkowo obowiązywała w okresie od 1 stycznia 2016 r. do 2 marca 2016 r., następnie została przedłużona aneksem z 2 marca 2016 r. do 2 maja 2016 r. i uległa rozwiązaniu z uwagi na upływ czasu, na jaki została zawarta. W umowie tej przewidziano płatność wynagrodzenia w terminie do 7 dni po upływie okresu, na który zawarto umowę, bez względu na jej wcześniejsze rozwiązanie. W § 5 pkt 8 umowy przewidziano, iż z wynagrodzenia przysługującego ubezpieczonemu w związku z powyższą umową potrącane będą składki na obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne, rentowe i zdrowotne oraz zaliczka na podatek dochodowy.

W dniu 3 maja 2016 r. A. B. podpisał też umowę zlecenia ze spółką P. sp. z o.o. z siedzibą w W. celem wykonywania czynności ochrony fizycznej na rzecz Agencji Ochrony J. sp. z o.o. sp. k. w W.. Z umowy tej wynikało, że A.B. przysługuje wynagrodzenie nie mniejsze niż minimalne ustawowe wynagrodzenie za pracę, płatne w terminie do 7 dni po upływie okresu, na który zawarto umowę. Jednocześnie P. sp. z o.o. zobowiązała się odprowadzać składki na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne oraz zaliczki na podatek dochodowy z tytułu tej umowy. Umowa ta została zawarta na okres od 3 maja 2016 r. do 2 lipca 2016 r. W związku z umowami podpisanymi w 2016 r., A. B. otrzymał wynagrodzenie od odwołującej się Spółki: w dniu 21 marca 2016 r. - w kwocie 52,42 zł netto, 23 maja 2016 r. - w kwocie 52,42 zł netto, 22 lipca 2016 r. - w kwocie 51,86 zł netto i 22 września 2016 r. - w kwocie 277,79 zł netto. Od spółki P. sp. z o.o., A.B. tytułem wynagrodzenia otrzymał w 2016 r. kwoty po 1.850 zł brutto w dniach: 1 lipca 2016 r., 2 września 2016 r., 2 listopada 2016 r. i 29 grudnia 2016 r., zaś za miesiące: maj, czerwiec, sierpień i październik 2016 r. Spółka ta zadeklarowała zerową kwotę podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe ubezpieczonego. Ze spółki J. sp. z o.o., A. B. otrzymał tytułem wynagrodzenia w 2016 r. kwoty po 1.850 zł brutto w miesiącach marcu i maju, zaś za miesiące styczeń, luty i kwiecień 2016 r. Spółka ta zadeklarowała zerową podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe ubezpieczonego. Odwołująca się w miesiącach, w których A. B. otrzymywał

przychód z tytułu innych umów zlecenia, tj. w marcu, maju, lipcu i we wrześniu 2016 r. uiszczala za A. B. jedynie składki na ubezpieczenie zdrowotne.

W dniu 1 stycznia 2017 r. A. B. podpisał kolejną umowę zlecenia ze spółką P. sp. z o.o. z siedzibą w W., celem wykonywania czynności na rzecz J. sp. z o.o. sp. k. w W.. Z umowy tej wynikało, że A. B. przysługuje wynagrodzenie nie mniejsze niż minimalne ustawowe wynagrodzenie za pracę, płatne co najmniej raz w miesiącu w terminie do 14 dni następnego miesiąca, jednocześnie P. sp. z o.o. zobowiązała się odprowadzać składki na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne oraz zaliczki na podatek dochodowy z tytułu tej umowy.

Następnie, w dniu 2 stycznia 2017 r., A. B. zawarł z odwołującą się umowę zlecenia na wykonywanie usług ochrony. Przy zawieraniu tej umowy ubezpieczony podpisał oświadczenie, że nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tego tytułu, ponieważ podlega ubezpieczeniom z umowy zawartej z innym płatnikiem oraz nie chce podlegać dobrowolnym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. W konsekwencji odwołująca się w miesiącach, w których ubezpieczony otrzymywał przychód z tytułu umowy zlecenia podpisanej z P. Sp. z o.o., tj. w lutym, kwietniu, czerwcu i sierpniu 2017 r., uiszczala za ubezpieczonego jedynie składki na ubezpieczenie zdrowotne. W związku z umowami podpisanymi w 2017 r. A. B. otrzymał od odwołującej się w dniu 27 lutego 2017 r. - kwotę 811,42 zł netto, w dniu 28 kwietnia 2017 r. - kwotę 2.218,32 zł netto, w dniu 19 czerwca 2017 r. - kwotę 679,46 zł netto, w dniu 26 czerwca 2017 r. - kwotę 2.283,30 zł netto, w dniu 14 sierpnia 2017 r. - kwotę 811,42 zł netto oraz w dniu 30 sierpnia 2017 r. - kwotę 2.678,18 zł netto. A. B. otrzymał również od P. Sp. z o.o. kwotę 2.002 zł brutto - w lutym 2017 r., kwotę 2.028 zł - w kwietniu 2017 r. oraz po 2.002 zł - w czerwcu 2017 r. i sierpniu 2017 r. Natomiast za styczeń, marzec, maj i lipiec 2017 r. Spółka ta zadeklarowała zerową stawkę podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe ubezpieczonego. A. B. otrzymywał we wskazanym wyżej okresie powyższe, kolejne umowy do podpisania, będąc przekonany, że łączy go jedynie umowa z odwołującą się Spółką. Nie negocjowano z nim treści umów, jak również nie informowano, jakie znaczenie z punktu widzenia podlegania ubezpieczeniom społecznym mają zawarte w tych umowach postanowienia i dołączane do nich oświadczenia. A. B.

świadomie i z własnej inicjatywy nie dokonywał żadnych wyborów w zakresie tytułu podlegania ubezpieczeniom. Przy podpisywaniu kolejnych umów nie tłumaczono mu też dlaczego, pomimo braku faktycznych przerw w wykonywaniu umowy z odwołującą się Spółką, przedstawiane mu są umowy na czas określony.

Uwzględniając powyższe ustalenia, Sąd Apelacyjny stwierdził, że, w dniu 1 stycznia 2016 r. A. B. zawarł dwie umowy zlecenia: jedną z J. sp. z o.o., drugą zaś z odwołującą się Spółką, przy czym z treści tej drugiej umowy wynika, że A. B. złożył odwołującą się Spółce oświadczenie na piśmie, iż wybrał umowę zlecenia z innym płatnikiem jako jedyny tytuł do ubezpieczeń społecznych. Wynagrodzenie z tytułu umowy zlecenia zawartej z innym płatnikiem A. B. otrzymał w marcu i w maju 2016 r. i było to wynagrodzenie brutto w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę. Z dniem 2 maja 2016 r. umowa zlecenia zawarta z innym płatnikiem (J. sp. z o.o.) uległa rozwiązaniu, analogicznie jak z odwołującą się Spółką. Kolejna umowa zlecenia została zawarta pomiędzy A. B. i kolejnym płatnikiem składek (P. sp. z o.o.). Z tytułu tej umowy A. B. otrzymał w lipcu, wrześniu, listopadzie i grudniu 2016 r. wynagrodzenie brutto w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę. Natomiast odwołująca się Spółka zawarła z ubezpieczonym nową umowę zlecenia dopiero w dniu 5 maja 2016 r. i zgodnie z tą umową A. B. otrzymał wynagrodzenie w lipcu i we wrześniu 2016 r. Sąd Apelacyjny stwierdził, że w dniach 3 i 4 maja 2016 r. odwołującą się Spółkę i A. B. nie łączyła żadna umowa zlecenia, zaś na dzień 5 maja 2016 r. umowa zlecenia zawarta z odwołującą się spółką stanowiła tytuł później powstały, aniżeli umowa zlecenia zawarta przez ubezpieczonego z P. Sp. z o.o.

Sąd Apelacyjny podzielił merytoryczne zarzuty apelacji odwołującej się Spółki. Wskazał, że spór w niniejszej sprawie sprowadzał się do rozstrzygnięcia zbiegu tytułów do ubezpieczenia (tj. sytuacji, w której istnieje kilka podstaw do objęcia danej osoby ubezpieczeniem społecznym), ponieważ A. B. wykonywał w tym samym okresie pracę na podstawie trzech umów zlecenia zawartych z trzema różnymi podmiotami (płatnikami). Według Sądu drugiej instancji, z uwagi na treść art. 9 ust. 2c ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 423 ze zm.; dalej ustawa systemowa), decydujące znaczenie dla objęcia ubezpieczeniem ma łączna

podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe osiągnięta w danym miesiącu z każdej z umów (o ile pierwsza z zawartych umów, nie da podstawy wymiaru w wysokości co najmniej minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego w danym roku). Innymi słowy, w przypadku wykonywania pracy na podstawie kilku umów zlecenia, zleceniobiorca będzie podlegał obowiązkowemu ubezpieczeniu z umowy, która została zawarta najwcześniej jedynie w sytuacji, w której miesięczny przychód, jaki z niej otrzymał osiągnie ustawowy limit w wysokości minimalnego wynagrodzenia. W przeciwnym wypadku tytułem do ubezpieczenia będą również pozostałe umowy, aż do osiągnięcia wskazanej wyżej kwoty. Sąd zaakceptował stanowisko odwołującej się Spółki w kwestii rozumienia pojęcia przychodu na gruncie ustawy systemowej. Ustalając kwotę przychodu stanowiącego podstawę wymiaru składki, należy uwzględnić jedynie świadczenia otrzymane lub pozostawione do dyspozycji ubezpieczonego od pierwszego do ostatniego dnia miesiąca kalendarzowego, z uwagi na fakt, że składki na ubezpieczenie społeczne rozliczane są w systemie miesięcznym. Zdaniem Sądu, rację na również odwołującą się Spółka twierdząc, że w przypadku, gdy ubezpieczony nie otrzyma w danym miesiącu żadnych wypłat, mimo że należały mu się na podstawie umowy, składki na ubezpieczenia za dany miesiąc nie będą naliczane. Tego typu zaległe należności będą naliczane przy ustalaniu podstawy wymiaru składki w miesiącu, w którym zostały ubezpieczonemu faktycznie wypłacone. Powyższy pogląd znajduje odzwierciedlenie w orzecznictwie. Nie jest bowiem dopuszczalne uwzględnianie w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne pracowników lub zleceniobiorców jakichkolwiek wierzytelności, które nie stały się przychodem ze stosunku pracy lub umowy zlecenia (umowy o świadczenie usług) w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Przychód powstaje bowiem dopiero w momencie jego rzeczywistego otrzymania lub postawienia do dyspozycji.

Sąd Apelacyjny wskazał, że A. B. w spornych okresach otrzymywał przychód w postaci wynagrodzenia z umów zlecenia zawartych z trzema podmiotami: J. sp. z o.o., odwołującą się Spółką i Agencją Zatrudnienia P. sp. z o.o. W marcu oraz w maju 2016 r. A. B. otrzymał wynagrodzenie za wykonaną pracę na podstawie zawartej wcześniej z innym płatnikiem (J. Sp. z o.o.) umowy zlecenia.

Umowa ta została zawarta w tym samym dniu, w którym A. B. zawarł umowę zlecenia z odwołującą się Spółką (1 stycznia 2016 r.). Jednocześnie również w marcu i w maju 2016 r. otrzymał wynagrodzenie za pracę wykonaną na podstawie umowy zawartej z odwołującą się Spółką. Biorąc jednakże pod uwagę złożone przez A. B. oświadczenie dotyczące wyboru umowy zlecenia zawartej z innym płatnikiem, jako jedyne tytułu do ubezpieczeń, nie podlegał on ubezpieczeniu z tytułu umowy zawartej z odwołującą się Spółką. Sąd zauważył, dalej, że 2 maja 2016 r. uległy rozwiązaniu umowy zlecenia zawarte z odwołującą się Spółką, ale także z innym płatnikiem (J. Sp. z o.o.). Następnie 3 maja 2016 r. ubezpieczony zawarł umowę zlecenia z kolejnym płatnikiem, tj. P. Sp. z o.o. Wynagrodzenie za pracę wykonaną na podstawie tej umowy A. B. otrzymał w lipcu, we wrześniu, w listopadzie i w grudniu 2016 r. Nową umowę zlecenia z odwołującą się Spółką A. B. zawarł dopiero w dniu 5 maja 2016 r., zaś wynagrodzenie z tej umowy otrzymał w lipcu i we wrześniu 2016 r. W ocenie Sądu, w dniach 3 i 4 maja 2016 r. nie łączyła ubezpieczonego z odwołującą się Spółką żadna umowa zlecenia, zaś na dzień 5 maja 2016 r. umowa zlecenia łącząca odwołującą się Spółkę z ubezpieczonym była tytułem później powstałym niż stosunek zlecenia łączący ubezpieczonego z innym płatnikiem, tj. z P. Sp. z o.o. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, wybór tytułu do ubezpieczenia, o którym mowa w art. 9 ust. 2 ustawy systemowej, dotyczy także ubezpieczenia z obowiązkowego tytułu. Skoro bieg tytułów do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych rozstrzyga się w każdym miesiącu kalendarzowym, to ubezpieczony podlegał w odwołującej się Spółce obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym w miesiącach, w których nie uzyskiwał przychodów (tj. w styczniu, w lutym i w kwietniu 2016 r.). Natomiast w miesiącach, w których A. B. uzyskiwał przychody (w marcu i w maju 2016 r.), nie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym w odwołującej się Spółce, albowiem swoim oświadczeniem z dnia 1 stycznia 2016 r. wybrał umowę zlecenia pierwszą w czasie i zawarł z innym płatnikiem - jako tytuł do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych, a w marcu i w maju 2016 r. podstawa wymiaru składek osiągnięta przez niego z tytułu tej umowy zlecenia była nie niższa niż kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę. Tym samym zostały spełnione warunki określone w art. 9 ust. 2c ustawy systemowej i umowa zlecenia zawarta z odwołującą się Spółką

stanowiła w marcu i w maju 2016 r. jedynie tytuł do dobrowolnych ubezpieczeń społecznych. Z kolei umowa zlecenia zawarta przez ubezpieczonego z P. Sp. z o.o. miała pierwszeństwo względem umowy zlecenia łączącej go z odwołującą się Spółką, zawartej w dniu 5 maja 2016 r. Także i w tym przypadku, zdaniem Sądu, treść art. 9 ust. 2 ustawy systemowej, upoważniała organ rentowy do stwierdzenia, że A. B. podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym w miesiącach, w których nie uzyskiwał przychodów, tj. w czerwcu, sierpniu, w październiku, listopadzie i w grudniu 2016 r. (odwołująca się Spółka nie kwestionowała tego okresu), zaś w miesiącach, w których ubezpieczony uzyskiwał przychód, nie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym w odwołującej się Spółce, ponieważ poczynawszy od 5 maja 2016 r. umowa zlecenia zawarta wcześniej z innym płatnikiem składek miała pierwszeństwo w czasie względem umowy zlecenia zawartej z odwołującą się Spółką, a w lipcu i we wrześniu 2016 r. podstawa wymiaru składek osiągnięta przez niego z tytułu tej umowy była nie niższa niż kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę. Oznacza to, że spełnione zostały warunki określone w art. 9 ust. 2c ustawy systemowej i umowa zlecenia zawarta przez ubezpieczonego z odwołującą się Spółką stanowiła w lipcu i we wrześniu 2016 r. jedynie tytuł do dobrowolnych ubezpieczeń społecznych.

Sąd Apelacyjny, odnosząc się do zakresu zaskarżenia wskazanego w apelacji odwołującej się Spółki, uznał, że w okresach: 1-31 marca 2016 r., 1-2 maja 2016 r., 3-4 maja 2016 r., 5-31 maja 2016 r., 1-31 lipca 2016 r. i od 1-30 września 2016 r. ubezpieczony A. B. nie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu z tytułu umowy zlecenia zawartej z odwołującą się spółką.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżył w całości organ rentowy. W skardze kasacyjnej zarzucono:

(-) naruszenie prawa procesowego, tj. art. 327¹ § 1 pkt 1 k.p.c., przez niewyjaśnienie w uzasadnieniu wyroku przyczyn, ze względu, na które Sąd drugiej instancji przyjął, że ubezpieczony nie podlegał ubezpieczeniom u płatnika składek w okresie 3-4 maj 2016 r. oraz wybrał tytuł do ubezpieczeń, skoro z zeznań ubezpieczonego wprost wynika, że w spornym okresie pracował cały czas dla jednego podmiotu,

(-) art. 9 ust. 2 ustawy systemowej, przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie wyrażającą się w stwierdzeniu, iż zleceniobiorca ma prawo wyboru tytułu ubezpieczenia w sytuacji, gdy w miesiącu, w którym dokonuje wyboru, nie osiąga żadnego przychodu i nie jest w stanie określić wysokości przychodu osiąganego w następnych okresach czasu z uwagi na to, że wysokość wynagrodzenia jest uzależniona od ilości przepracowanych godzin,

(-) art. 9 ust. 2c ustawy systemowej, przez błędną wykładnię wyrażającą się przyjęciem do podstawy wymiaru wysokości wynagrodzenia wypłaconego za okres dwóch miesięcy, podczas gdy powyższy przepis stanowi o miesięcznej podstawie wymiaru,

(-) art. 2a ustawy systemowej, przez naruszenie zasady solidaryzmu społecznego, przejawiającej się akceptacją braku proporcjonalności pomiędzy okresem pracy i wynagrodzeniem uzyskanym przez ubezpieczonego, a wysokością składki odprowadzonej na ubezpieczenia społeczne.

Skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, a w sytuacji uznania przez Sąd Najwyższy, że podstawa naruszenia prawa materialnego jest oczywiście uzasadniona, o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie odwołania odwołującej się Spółki, a także zasądzenie od odwołującej się Spółki na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Odwołująca się Spółka, w odpowiedzi na skargę kasacyjną, wniosła o jej oddalenie, a także zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa radcy prawnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się, w pierwszej kolejności, do zarzutu naruszenia przepisów postępowania, tj. art. 327¹ § 1 pkt 1 k.p.c., należy przypomnieć, że aby zarzut naruszenia przepisów postępowania mógł doprowadzić do uwzględnienia skargi kasacyjnej, konieczne jest wykazanie istotnego wpływu owego naruszenia na wynik

sprawy, co jednoznacznie wynika z treści art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. Nie chodzi przy tym o czysto teoretyczną możliwość takiego wpływu, lecz o wykazanie, że w okolicznościach danej sprawy ten wpływ był realny. Oznacza to, że skarżący przy pomocy zarzutów naruszenia przepisów postępowania powinien zmierzać do wykazania, że wadliwość procedowania przez Sąd drugiej instancji była na tyle istotna, że doprowadziła do błędnego zastosowania przepisu (przepisów) prawa materialnego będącego właściwą podstawą rozstrzygnięcia zawartego w zaskarżonym orzeczeniu. Wynik sprawy, bowiem, to jej rozstrzygnięcie, które jest oparte na przepisach prawa materialnego zastosowanych w ramach subsumcji ustalonego w sprawie stanu faktycznego pod właściwy przepis. Inaczej rzecz ujmując, zarzuty naruszenia przepisów postępowania nie mogą być celem samym w sobie, lecz muszą służyć wykazaniu błędnego zastosowania przepisu (przepisów) prawa materialnego, który stanowi rzeczywistą podstawę prawną rozstrzygnięcia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 2021 r., III USK 163/21, LEX nr 3302371, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2006 r., II PK 38/06, LEX nr 950620; oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 16 czerwca 2011 r., III UK 213/10, LEX nr 950436; z dnia 25 czerwca 2014 r., IV CSK 679/13, LEX nr 1511203; z dnia 9 lipca 2014 r., I PK 316/13, LEX nr 1511811; z dnia 4 marca 2021 r., II USKP 27/21, LEX nr 3178194).

Uwzględniając zarzuty prawa materialnego wskazane w skardze kasacyjnej, skarżący nie wykazał, aby zarzucane przez niego naruszenie przepisów prawa procesowego mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, to jest doprowadziło do błędnego zastosowania przez Sąd drugiej instancji przepisów prawa materialnego wskazanych w skardze kasacyjnej. Zarzut naruszenia prawa procesowego opiera się na założeniu, że ubezpieczony w spornym okresie cały czas pracował dla jednego podmiotu, której to okoliczności, zdaniem skarżącego, Sąd nie uwzględnił. Tymczasem zarzuty prawa materialnego dotyczą innych nieprawidłowości zaskarżonego rozstrzygnięcia, funkcjonalnie nie powiązanych z powyższą okolicznością, zdaniem skarżącego pominiętą na skutek naruszenia przepisów prawa procesowego.

Przechodząc do analizy zarzutów prawa materialnego, zgodnie z art. 9 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy systemowej, osoba spełniająca warunki do objęcia

obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku umów - zleceń, jest objęta obowiązkowo ubezpieczeniami z tej umowy, która powstała (została zawarta) najwcześniej. Artykuł 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej stanowi, że taka osoba może dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi także z pozostałych, wszystkich lub wybranych, tytułów lub zmienić tytuł ubezpieczeń, z zastrzeżeniem ust. 2c i 7. Z kolei art. 9 ust. 2c ustawy systemowej przewiduje, że zleceniobiorca, którego podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę, spełniająca zarazem warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z innych tytułów (np. innych umów - zleceń) podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym również z innych tytułów. Zasady tej (tj. o obowiązkowym podleganiu innym tytułom) nie stosuje się, jeżeli łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia lub z innych tytułów osiąga kwotę minimalnego wynagrodzenia za pracę.

W wyrokach Sądu Najwyższego: z dnia 22 października 2020 r., II UK 337/19 (LEX nr 3276981); z dnia 27 stycznia 2021 r., II USKP 2/21 (LEX nr 3112885) oraz z dnia 17 marca 2021 r., II USKP 95/21 (LEX nr 3149317) wyrażono, podzielane przez obecny skład Sądu Najwyższego, stanowisko, że z przywołanych wyżej przepisów wynika, że generalnie podstawą do objęcia obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi jest najwcześniej zawarta umowa (art. 9 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy systemowej). Zleceniobiorcy przysługuje ponadto wybór co do dobrowolnego ubezpieczenia z tytułu pozostałych umów (art. 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej). Należy jednak uwzględnić przy tym – jako *lex specialis* („z zastrzeżeniem”) – art. 9 ust. 2c ustawy systemowej. Zastrzeżenie „odsyłające” do art. 9 ust. 2c, przy uwzględnieniu gramatycznych reguł wykładni, należy rozumieć w ten sposób, że sytuacja prawna zleceniobiorcy jest regulowana treścią art. 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej (dobrowolność co do objęcia ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z pozostałych, wszystkich lub wybranych, tytułów lub zmiany tytułu ubezpieczeń) tylko wtedy, gdy nie będzie wypełniała hipotezy art. 9 ust. 2c ustawy systemowej. Tym samym sytuacja prawna omawianej osoby w pierwszej kolejności powinna być oceniana przez pryzmat

regulacji art. 9 ust. 2c ustawy systemowej i dopiero wówczas, gdy hipoteza normy prawnej zawartej w tym przepisie nie zostanie spełniona, sytuacja ta będzie uregulowana wprost normą wynikającą z art. 9 ust. 2 systemowej, która a contrario formułuje zasadę, zgodnie z którą zleceniobiorca nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu drugiej i ewentualnych kolejnych umów zlecenia. Innymi słowy, ocena sytuacji prawnej zleceniobiorcy dokonywana z uwzględnieniem regulacji art. 9 ust. 2c ustawy systemowej powinna „wyprzedzać” ocenę dokonywaną wyłącznie na podstawie art. 9 ust. 2 ustawy systemowej (tak, odnośnie do art. 9 ust. 4a ustawy systemowej i sytuacji prawnej zleceniobiorców uprawnionych do emerytury lub renty, wskazano w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2019 r., II UK 548/17, LEX nr 2638597).

Przepis art. 9 ust. 2c ustawy systemowej wprowadza obligatoryjne uwzględnienie innych tytułów w sytuacji, gdy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę. Zasady tej nie stosuje się wówczas, gdy łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia lub z innych tytułów – np. w wyniku wyboru, o którym mowa w art. 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej – osiąga kwotę minimalnego wynagrodzenia za pracę. Innymi słowy, wybór dodatkowych tytułów ubezpieczenia, o którym mowa w art. 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej, możliwy jest pod warunkiem, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest co najmniej równa kwocie minimalnego wynagrodzenia za pracę. Jeżeli tak nie jest, art. 9 ust. 2c ustawy systemowej nakazuje uwzględniać - poza najwcześniej zawartą umową - także inne tytuły (tu: umowy zlecenia), tak aby podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu osiągnęła co najmniej kwotę minimalnego wynagrodzenia.

W przytoczonych wyżej wyrokach Sądu Najwyższego podkreślono, że art. 9 ust. 2 zdanie 2 ustawy systemowej, zastrzegający pierwszeństwo art. 9 ust. 2c, zawarte jest w art. 9 poświęconym uregulowaniu sytuacji zbiegu tytułów (w rozdziale drugim ustawy systemowej pt. Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym), podczas gdy zasady ustalania składek na ubezpieczenia społeczne uregulowano w rozdziale trzecim ustawy systemowej (odnośnie do umowy zlecenia

art. 18 ust. 3 w związku z ust. 1 ustawy systemowej). W tym kontekście należy uznać, że odwołanie w art. 9 ust. 2c ustawy systemowej do minimalnej wysokości podstawy wymiaru składek służy jedynie przełamaniu ogólnej zasady z art. 9 ust. 2 ustawy systemowej i obligatoryjnemu uwzględnieniu różnych tytułów tak, aby podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu osiągnęła wysokość nie niższą od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę.

Zgodnie z art. 18 ust. 3 tej ustawy, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe zleceniobiorców ustala się zgodnie z ust. 1, jeżeli w umowie agencyjnej lub umowie zlecenia albo w innej umowie o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, określono odpłatność za jej wykonywanie kwotowo, w kwotowej stawce godzinowej lub akordowej albo prowizyjnie. W uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 10 września 2009 r., I UZP 5/09 (OSNP 2010 nr 5-6, poz. 71) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że niewypłacone pracownikowi wynagrodzenie za pracę nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, gdyż nie jest prawnie możliwe uwzględnianie w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne pracowników jakichkolwiek należności, które nie stały się przychodem ze stosunku pracy w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Przychód ten zaś powstaje dopiero w momencie rzeczywistego otrzymania lub postawienia go do dyspozycji pracownika, stąd przy ustalaniu podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne jest istotne, czy powstał przychód z tytułu stosunku pracy, a więc czy nastąpiła wypłata należności lub jej postawienie do dyspozycji ubezpieczonego. Pogląd ten został przez Sąd Apelacyjny błędnie przetransponowany na grunt niniejszej sprawy.

Za trafny należy uznać pogląd wyrażony w powołanych wyrokach Sądu Najwyższego, że stosując art. 9 ust. 2c ustawy systemowej, użyte w tym przepisie pojęcie „podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe”, nie można interpretować, posługując się art. 18 ust. 1 ustawy systemowej i utożsamiać go z przychodem zdefiniowanym w art. 4 pkt 9 tej ustawy. Należy bowiem zwrócić uwagę, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego rozstrzygnięte zostało już, że użyty w art. 9 ust. 1a ustawy systemowej zwrot „podstawa wymiaru składek na

ubezpieczenia emerytalne i rentowe” należy rozumieć jako wynagrodzenie za pracę wynikające z treści stosunku pracy, a nie jako przychód zdefiniowany w art. 4 pkt 9 tej ustawy (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 lutego 2013 r., I UK 484/12, OSNP 2013 nr 23-24, poz. 282; z dnia 18 kwietnia 2018 r., III UK 54/17, LEX nr 2555096; z dnia 13 grudnia 2018 r., I UK 58/18; OSNP 2019 nr 7, poz. 88). W stanowisku tym podkreśla się, że ustawodawca posłużył się w art. 9 ust. 1a ustawy systemowej pojęciem „podstawy wymiaru składek” w innym znaczeniu niż w art. 18 ust. 1 tej ustawy. Biorąc pod uwagę odrębność instytucji uregulowanych w art. 9 ust. 1a oraz w art. 18 ust. 1 ustawy systemowej należy uznać, że w powołanych przepisach ustawodawca nadaje temu pojęciu różną treść normatywną. Przede wszystkim art. 9 ust. 1a został umieszczony w rozdziale drugim ustawy systemowej zatytułowanym „Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym”, który - jak sam tytuł wskazuje - reguluje zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym (art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej). Zasady ustalania składek na ubezpieczenie społeczne, w tym podstaw ich wymiaru (art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy systemowej), zostały odrębnie uregulowane w rozdziale trzecim tej ustawy. W związku z tym należy rozdzielić samą instytucję podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu i rentowym od instytucji następczego ustalania wysokości składek oraz ich podstawy wymiaru. Jeżeli zatem pracownik podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym na podstawie ważnego stosunku pracy (art. 9 ust. 1 ustawy systemowej), którego elementem jest wynagrodzenie w wysokości co najmniej minimalnego wynagrodzenia w przeliczeniu na okres jednego miesiąca i praca ta jest wykonywana, co nakłada na pracodawcę obowiązek wypłaty za nią uzgodnionego wynagrodzenia, to należy uznać, że pracownik ten nie podlega również obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innych tytułów na podstawie art. 9 ust. 1a ustawy systemowej w sytuacji, gdy nie dochodzi do wypłaty należnego mu wynagrodzenia za pracę za dany okres, co jest równoznaczne z brakiem przychodu ze stosunku pracy w tym okresie w rozumieniu art. 4 pkt 9 ustawy systemowej, mającego znaczenie dla określenia podstawy wymiaru składek zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy systemowej.

Te same argumenty wskazują, że również i „podstawa wymiaru składek” z art. 9 ust. 2c ustawy systemowej wynika z treści zawartej umowy o świadczenie

usług i faktycznego jej wykonywania. Nie jest przy tym istotne, że dopiero od 1 stycznia 2017 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o zmianie ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r., poz. 1265), które wprowadziły w odniesieniu do umów zlecenia minimalną stawkę godzinową oraz zasadę, zgodnie z którą w przypadku umów zawartych na czas dłuższy niż 1 miesiąc, wypłaty wynagrodzenia w wysokości wynikającej z wysokości minimalnej stawki godzinowej dokonuje się co najmniej raz w miesiącu (art. 8a ust. 6 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę). Obowiązujące przed tą datą przepisy odnoszące się do minimalnego wynagrodzenia za pracę, przy uwzględnieniu art. 85 § 2 k.p. (Wypłaty wynagrodzenia za pracę dokonuje się co najmniej raz w miesiącu, w stałym i ustalonym z góry terminie), dotyczyły minimalnego wynagrodzenia za miesiąc pracy. W korelacji z tym unormowaniem pozostaje ustawa systemowa, która w stosunku do wszystkich płatników (a nie tylko pracodawców) wprowadza obowiązek raportowania co miesiąc o podstawie wymiaru składki (art. 41 ust. 3 pkt 4 tiret b). Ten aspekt decyduje o sposobie rozumienia art. 9 ust. 2c ustawy systemowej, a konkretnie o tym, że porównanie podstawy wymiaru składki z minimalnym wynagrodzeniem za pracę następuje w ujęciu miesięcznym.

Podsumowując przedstawione stanowisko, należy uznać, że podstawa wymiaru składki w danym miesiącu stanowi iloczyn umówionej stawki godzinowej przemnożonej przez liczbę godzin przepracowanych w tym miesiącu, niezależnie od tego, jak strony się umówiły w zakresie terminów płatności wynagrodzenia.

W tym kontekście kluczowe znaczenie mają ustalenia dotyczące umów zleceń stanowiących wybrany przez ubezpieczonego tytuł ubezpieczenia z J. spółki o ograniczoną odpowiedzialnością oraz z P. spółki o ograniczoną odpowiedzialnością – w adekwatnych okresach. Ustalenia te powinny stać się podstawą do weryfikacji spełnienia zastrzeżenia wynikającego z art. 9 ust. 2c ustawy systemowej i ustalenia, czy w okresach wykonywania tych umów ubezpieczony osiągał co najmniej minimalne wynagrodzenie w przeliczeniu na okres jednego miesiąca.

Ponieważ sprawa nie dotyczy wysokości składki, ubocznie jedynie wyrazić można pogląd, że art. 9 ust. 2c ustawy systemowej wprowadza obligatoryjne

uwzględnienie innych tytułów w sytuacji, gdy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę. Ustawa nie wskazuje przy tym, że chodzi jedynie o „częściowe” podleganie ubezpieczeniom z innych tytułów. Oznacza to, że jako podstawę wymiaru składek należy uwzględnić cały przychód z kolejnej umowy - zlecenia, a nie tylko jego część, która uzupełnia przychód z umowy pierwszej do wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę. Z przepisu nie wynika także, aby granicą podstawy wymiaru składek miała być kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę. Kwota ta ma bowiem znaczenie tylko dla zastosowania reguły szczególnej z art. 9 ust. 2c ustawy systemowej, stanowiąc element jej hipotezy. Nie jest ona natomiast wskazana w jej dyspozycji. W konsekwencji należałoby uznać, że obciążony składką na ubezpieczenia jest cały przychód z umowy zlecenia stanowiącej na mocy art. 9 ust. 2c ustawy systemowej kolejny tytuł ubezpieczenia.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 i art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.